

SKUP 2000 – 20

Prosjekt: Svarte får i grått marked

Medarbeider: Knut Gjernes og Bjørn Olav Nordahl

Publikasjon: Dagens Næringsliv

Publisert: September 2000 – januar 2001

Medium: Avis

Tema: Næringsliv

Knut Gjernes og Bjørn Olav Nordahl:

Svarte får i grått marked

Småsparere lurt av Aker Brygge Invest

Publisert i Dagens Næringsliv i perioden 16.09. 2000 – 18.01. 2001

Dagens Næringsliv, Postboks 1182 Sentrum, 0107 OSLO,
Sentralbord: 22 00 10 00, Telefaks: 22 00 13 50

Knut Gjernes, Claus Borchs vei 2, 0853 OSLO,
Telefon: 932 56 179 (mobil) 22 00 11 79 (kontor)

Bjørn Olav Nordahl, Blåveisbakken 18, 3050 MJØNDALEN,
Telefon: 932 56 352 (mobil) 22 00 13 52 (kontor)

INNHold:

1. INNLEDNING	4
2. FASENE I ARBEIDET	4
2.1. DET FØRSTE TIPSET	4
2.2. MØTET MED DE MUNTlige KILDENE	5
2.3. JAKTEN PÅ SKRIFTLIG DOKUMENTASJON	5
2.4. FINNE ÅPNE KILDER	5
2.5. LEGGE PUSLESPILLET	5
2.6. UTSKRIVING	5
2.7. KONFRONTASJON	5
2.8. OPPFØLGING OG ETTERARBEID	6
3. PROBLEMSTILLINGER, HVA VAR AVGJØRENDE FOR AT SAKEN KUNNE GJENNOMFØRES	6
3.1. KAN VI DOKUMENTERE DETTE?	6
3.2. UNNGÅ ANONYME KILDER	7
3.3. GJØR DET FORSTÅELIG!	7
3.4. MER OG MER SAMMENSATT	7
4. KILDEBRUK	7
4.1. MUNTlige KILDER	7
<i>Miljøet rundt ABI</i>	7
<i>Gründere og investorer</i>	8
<i>Småsparere</i>	8
4.2. SKRIFTLIG DOKUMENTASJON	9
<i>Transportloggene</i>	9
<i>Stiftelsesdokumenter</i>	10
<i>Generalforsamlingsdokumenter</i>	10
<i>Aksjonærlistene</i>	10
<i>Styrereferater</i>	10
<i>Korrespondanse</i>	10
<i>Selskaps- og personinformasjon fra Dun & Bradstreet</i>	10
<i>Kjøpekontrakter/Sluttsedler</i>	10
<i>Gjenkjøpsavtaler</i>	11
<i>Regnskap og bilag</i>	11
<i>Prospekter</i>	11
<i>Fire årganger av bladet Kapital</i>	11
<i>Rettsbøker</i>	11
<i>Databasesøk</i>	12
<i>Motorvogn- og førerkortregister</i>	12
<i>Grumbok</i>	12
<i>Ektepakt</i>	12
<i>Interne dokumenter</i>	12
5. DRØFTELSEr UNDERVEIS	12
5.1. KILDEKRITIKK	12
5.2. BRUK AV OMSTRIDT BILDE	13
5.3. PERSONOPPLYSNINGER	13
5.4. DET MENNESKELIGE ASPEKTET	13
5.5. ANDRE MEDIERS ROLLE	13
5.6. DN VS. KAPITAL	14
6. KONSEKVENSER	14
6.1. FEM PERSONER SIKTET	14
6.2. EN FENGSLER	14
6.3. EN HAUG ANMELDELSER	15
6.4. TO JOURNALISTER HAR SLUTTET I KAPITAL	15
6.5. AKER BRYGGE INVEST UNDER AVVIKLING	15
6.6. MULIGE LOVENDRINGER	15
6.7. DEBATT	15

6.8. GJENNOMBRUDD I NYE MILJØER	16
6.9. OPPMERKSOMHET I ALLE KANALER	16
6.10. TRUSLER OM SØKSMÅL MOT TRYGVE HEGNAR.....	16
7. SPESIELLE ERFARINGER.....	16
7.1. TRUSELBILDE.....	16
<i>Trusler mot oss .....</i>	<i>16</i>
<i>Trusler mot våre kilder.....</i>	<i>17</i>
<i>Trusler fra advokater .....</i>	<i>17</i>
7.2. INNVIRKNING PÅ ARBEIDSMETODEN	17
7.3. STØTTE FRA LEDELSEN	18
7.4. STERKE MOTKREFTER	18
7.5. VANSKELIG MILJØ	18
7.6. OPPFØLGINGEN	18
<i>Forholdet til småsparerne.....</i>	<i>19</i>
<i>Forholdet til Nord-Trøndelag Assuranse .....</i>	<i>19</i>
<i>Andre forhold.....</i>	<i>19</i>
8. TID/ FRITID	19
9. AVSLUTNING.....	21
10. VEDLEGG	22

1. INNLEDNING

Norge er blitt et land av aksjeeiere. Over en million nordmenn har aksjer eller andeler i aksjefond, det vil si hver tredje voksne nordmann. Bare i fjor ble det 150 000 flere aksjeeiere her i landet. Stadig flere prøver seg også i markedet for unoterte aksjer, det såkalte gråmarkedet. Landpostbud, underoffiserer, møbelsnekkere, bønder og pensjonister. Mange plasserer sparepengene sine andre steder enn i Postbankens gullbok.

Gjennom våre artikler i DN høsten 2000 har vi klart å vise at deler av gråmarkedet på mange måter lever sitt eget liv. Vi har rapportert om manglende offisielle aksjekurser, fraværet av reguleringer. At det er forventningene – og ryktene – som svært ofte er kursdrivende i gråmarkedet. Gråmarkedet er stedet for alle som drømmer om rask fortjeneste. Markedet for unoterte aksjer er stedet hvor verdiløse selskaper kan pumpes opp i skyene ved hjelp av grenseløst skryt og påstander om hemningsløs forstjeneste – en eller annen gang i fremtiden. Det er stedet hvor småsparere raskt kan tape store beløp fordi de aldri får den samme informasjonen som insiderne.

Da vi begynte arbeidet med denne saken, var spørsmålet: Kunne vi klare det ingen andre hadde fått til tidligere? Var det mulig å trenge gjennom den tilsynelatende kompakte muren av taushet, kameratskap og lyssky handelsvirksomhet som preget deler av gråmarkedet? Ville det være mulig å påvise og dokumentere hvordan uvitende småsparere ble lurt av en liten kjerne smartinger på Aker Brygge?

I USA, i motsetning til Norge, er nemlig denne formen for opplegg kjent. Det har til og med fått et eget navn: Microcap Fraud. Det amerikanske kredittilsynet har avslørt en rekke rene bedragerier etter en oppskrift som kalles "Pump & dump".

Kjennetegnene er aggressive salgsmetoder, overdreven eller i verste fall usann informasjon om selskapene det selges aksjer i, selgerne er ikke registrerte meglere og selgerne eier selv store aksjeposter, som de selger ut til kraftig overpris, og tjener store penger på.

I USA har det vært et satsingsområde i flere år å stoppe denne måten å lure småinvestorer på. I Norge hadde vi ikke sett dette dokumentert, før vi satte igang gravejobben. Både grå og nattsvarte kunne herje fritt i det norske verdipapirmarkedet mens småsparere og "lotto-investorer" tapte pengene sine.

2. FASENE I ARBEIDET

Det første tipset kom i mai i fjor. Herfra og ut har saken både endret og utvidet seg betydelig. Fra å være et innspill av typen «Dere bør se litt nærmere på...», har saken fått et stort omfang. Gradvis har det som etterhvert ble ABI-saken fått stadig nye sjikt, nye aktører og nye konsekvenser. For oss har det vært viktig å være åpne for alle mulige innspill, være nysgjerrige og ikke ha et fastlåst bilde av hva dette egentlig dreide seg om. Noen ganger har de mest fantastiske tips vist seg å holde vann, for eksempel det forholdet at Terje Lien i ABI hadde fått broren til å sone en fengselsstraff for seg.

Vi har valgt å dele arbeidet inn i følgende faser:

2.1. DET FØRSTE TIPSET

Kom som sagt i slutten av mai gjennom annen type jobbing. Og det tipset var ikke noe annet enn et generelt utsagn om at vi burde se nærmere på miljøet rundt Christer Tromsdal og Terje Lien i Aker Brygge Invest, et investerings- og tilretteleggingsselskap som hadde spesialisert seg på forholdsvis ukjente aksjer i gråmarkedet. I de nærmeste ukene frem mot sommerferien brukte vi tiden til å få mer

kjøtt på beinet. Hva dreide dette seg egentlig om? Flere møter med tipserne konkluderte med at ABI-miljøet hadde spesialisert seg på å plukke opp blakke gründere med en eller annen forretningsidé, stifte eller skaffe seg kontroll over virksomheter og blåse boblen til himmels. Ikke nok med det; til å hjelpe seg hadde ABI både kjente investorer, såkalte bjellesauer, og mediefolk. Journalister ble brukt bevisst for å hausse opp selskaper og skape oppblåste verdier, hevdet kildene. Til slutt ble aksjene dumpet ute i distriktet hvor uinnvidde småsparer ble sittende med bortimot verdiløse aksjer. Med andre ord et rått spill i finansmarkedet.

2.2. MØTET MED DE MUNTlige KILDENE

Startet rett over sommerferien. Vi hadde lagt saken død i slutten av juni og sendt ut signaler om at vi ikke kom til å gjøre noe mer med den. Dette først og fremst for å roe ned frynsete nerver hos kilder og aktører. Ryktet hadde spredd seg om at vi var i gang med noe, og mange visste hva vi drev med. Vi ønsket ikke at det ble satt igang motstrategier.

I begynnelsen av august tråkket vi til for fullt og brukte omlag tre uker på å bearbeide og møte de mest sentrale kildene i kretsen rundt ABI. Deretter gikk vi over på kretsen av gründere og investorer. Og til slutt småsparerne.

2.3. JAKTEN PÅ SKRIFTLIG DOKUMENTASJON

Vi skjønnte tidlig at det eneste som kunne berge denne saken, var skriftlig dokumentasjon. Etter runden med en haug muntlige, men akk så anonyme kilder, var dette eneste måte å løse saken på. Dette ble en lang og tidkrevende prosess som gikk parallelt med alt arbeid senere: «... ja, vi hører hva du har å fortelle, men har du noe skriftlig...?»

2.4. FINNE ÅPNE KILDER

Vi hadde satt oss som mål å ikke bruke lukkede kilder. Men folk hadde ulike motiver for ikke å stå frem. Noen hadde tjent penger på ufint vis, andre hadde dummet seg ut med investeringene sine, mens andre igjen var redde, både for fysiske og økonomiske represalier. Men hvis saken overhodet skulle fremstå med troverdighet, måtte vi i størst mulig grad unngå anonyme kilder på trykk.

2.5. LEGGE PUSLESPILLET

Etter mange måneders arbeid kunne vi begynne å legge det endelige puslespillet. Bildet hadde endret seg betraktelig underveis. Men ved hjelp av ulike funn hadde vi nå på plass en utrolig historie som strakte seg fra Aker Brygge til Snåsa. Vi så sammenhenger og forbindelser vi ikke ante eksisterte. Og etter at den første saken stod på trykk, skulle det komme enda mer.

2.6. UTSKRIVING

Vi hadde på forhånd bestemt oss for at vi ikke ville ha noe hastverk i utskrivingsprosessen. Vi skulle turnere store mengder komplisert informasjon og vi hadde som mål å fortelle historien på en forståelig måte. Derfor hadde vi satt av en hel uke til skriveprosessen. Det nyttigste vi gjorde, var å sette opp en stram disposisjon. Deretter ble tekstbitene fordelt oss imellom. Til slutt kom all finpussen, lukearbeidet i språkteigen og innstramming av teksten.

2.7. KONFRONTASJON

Vi har klok av skade lært oss å vente med den viktigste konfrontasjonen helt til slutt når vi arbeider med vanskelige saker. Konfrontasjonsintervjuene inneholder uunngåelig mye informasjon om hva og hvor mye vi vet, og dette kan fort lekke ut og

ødelegge en sak før den når trykkvalsene. Så sent som dagen før publisering gjorde vi det siste konfrontasjonsintervjuet. Samtlige konfrontasjoner ble gjort den siste uken, parallelt med utskrivningen. Siste dag ble så alle kommentarer flettet inn der de hørte hjemme før saken fikk en siste gjennomgang på redaktørnivå med etiske og juridiske vurderinger.

2.8. OPPFØLGING OG ETTERARBEID

Vi visste vi hadde en god sak da den stod på trykk lørdag 16. september. Vi hadde også stor tro på at når trollet først så sola, ville det sprekke. Vi visste med andre ord at det ville komme mer, i form av tips og i form av folk som turte å stå frem når de hadde sett og lest hovedartikkelen. Vi hadde én oppfølging klar til påfølgende mandag og vi hadde allerede mange tips liggende, her lå det nyheter i kø. Vi insisterte derfor overfor DN-ledelsen på at det måtte opprettes et eget ABI-team som kunne håndtere saken de nærmeste dagene. Ønsket ble oppfylt. Avisa etablerte en egen gruppe med egen reportasjeleder. Vi fikk også oppfylt vårt ønske om et en av journalistene i gruppa skulle ha juristbakgrunn. Vi fikk med oss to jurister!

Det skulle vise seg at våre antagelser var riktige. Gruppen var helt nødvendig for å håndtere de enorme mengdene med informasjon som kom inn. Saken utviklet seg i et rivende tempo. Vi satt ofte med en telefon i hver hånd den nærmeste uken, e-postene rant inn og det kom stadig nye avsløringer. Vår rolle ble både å føre våre kolleger i gruppen med alle oppfølgingstipsene vi ikke rakk over selv og å jobbe videre med sporene vi allerede hadde. Med en egen gruppe på plass, kunne vi dessuten gjøre alt nødvendig rutinearbeid; følge opp Økokrim, Kredittilsynet, politikere, investorer, småsparere og andre med utspillbehov. De nye medlemmene i gruppen hadde også verdifulle ideer og innspill, og vi fikk et supert kollektiv som jobbet utelukkende med ABI i to hektiske uker. I tillegg til gruppen i Oslo, jobbet våre kolleger på DNs lokalkontorer i Bergen og Trondheim også med saken. På den måten fikk vi inn de nødvendige reportasjeelementene, lokal oppfølging og lokale tips. I løpet av denne tiden leverte vi ni førstesideoppslag på rad i Dagens Næringsliv.

3. PROBLEMSTILLINGER, HVA VAR AVGJØRENDE FOR AT SAKEN KUNNE GJENNOMFØRES

3.1. KAN VI DOKUMENTERE DETTE?

Tipset vi fikk i mai i fjor var uten noen form for dokumentasjon. Og mye av tipset hørtes så vilt ut at vi nesten ikke trodde det var sant. Det vi så konturene av var en svindeloperasjon i finansmarkedet som involvert kjente og høyt profilerte investorer, sentrale finansjournalister, gründere og småsparere. Ikke nok med at disse var viklet inn i dette nettet, her var det snakk om kriminell aktivitet, sågar folk som angivelig skulle ha sonet fengselsstraffer for andre. Det var snakk om torpedoer og motorsykkelgjenger.

Dette er ikke mulig i det lille, norske finansmiljøet, tenkte vi. Vi skjønte derfor ganske tidlig at det ikke ville bli noen historie i det hele tatt, uten skriftlig dokumentasjon. Vi måtte klare å spore pengestrømmen og det måtte dokumenteres skriftlig. I startfasen var vi veldig usikre på om dette i det hele tatt var mulig. Vendepunktet kom under et lengre intervju med to sentrale aktører i saken. De lot seg overtale til å la oss få se den komplette transportloggen i deres selskap. Vi hadde jaktet på slike logger i mange uker. Transportloggen er en komplett oversikt over alle kjøp og salg av aksjer i selskapet etter at det ble registrert hos Verdipapirsentralen.

3.2. UNNGÅ ANONYME KILDER

Tidlig i arbeidet med ABI-saken ble vi enige om at dette var en sak av så alvorlig karakter at den ikke tålte anonyme kilder i særlig grad. Det skulle vise seg at dette var en riktig avgjørelse når vi så hvilken oppmerksomhet saken fikk i ettertid. I vår hovedsak har vi kun ett anonymt sitat. Det er en investor som innrømmer at han hadde gjenkjøpsavtale med ABI. At det finnes gjenkjøpsavtaler (se kapittel 4.2 om Gjenkjøpsavtaler) i norsk finansmiljøer, har det gått rykte om i mange år. Men det har aldri blitt verken verifisert eller dokumentert. Derfor valgte vi likevel å trykke dette sitatet, til tross for at det var anonymt. Avgjørende var det også at vi rett etter sitatet forteller at vi selv er i besittelse av en slik gjenkjøpsavtale. Og som prikken over i-en, Christer Tromsdal i ABI bekrefter det hele: «Vi (ABI) har vært både selger og kjøper i slike avtaler», innrømmet han da han ble konfrontert med vårt materiale.

3.3. GJØR DET FORSTÅELIG!

Spillet som ble utført av og i miljøet rundt ABI mangler sannsynligvis sidestykke i norske finanskreter. Selskapet hadde bygd opp en metode som involverte personer i mange forskjellige yrkesgrupper: Investorer, gründere, meglere, journalister. Metoden lurte deler av norsk finansmiljø trill rundt. Og som regel var det vanlige folk uten spesielle kunnskaper om pengeplasseringer, som var taperne. Vi brukte selv lang tid på å forstå hvordan denne mekanismen, selve ABI-spillet, fungerte. Derfor var vi bevisste på at den endelige presentasjonen av saken måtte være slik at alle forstod det, også av lesere som normalt ikke følger med på børser & markedssidene i DN. Vi unngikk stort sett ord og uttrykk som kun hører hjemme i finanskreter. Hvis vi likevel så oss nødt til å bruke fagord og faguttrykk, prøvde vi å forklare dem så godt som mulig.

3.4. MER OG MER SAMMENSATT

Hovedtipset viste seg å være mer eller mindre korrekt. Saken tok aldri helt nye retninger. Men jo mer vi gravde oss ned i saken, desto mer sammensatt og komplisert ble den. Vi var hele tiden åpne for nye vinklinger og nye momenter i saken. Dette vurderte vi kontinuerlig underveis. Hva skulle vi sette i fokus? Hva skulle vi bruke mest tid på?

4. KILDEBRUK

I denne delen vil vi gi en oversikt over kildearbeidet i saken; hvilke kilder vi har brukt, hvordan vi har funnet kildene (i den utstrekning kildevernet tillater det) og hva de ulike kildene har gitt oss av informasjon. Vi har valgt å dele denne delen inn i to hovedbolker, muntlige og skriftlige kilder.

4.1. MUNTlige KILDER

Vår kontakt med muntlige kilder delte vi bevisst inn i tre faser. Først snakket vi med personer i miljøet rundt ABI. Så tok vi kontakt med gründere og investorer som var blitt kontaktet av ABI. Og til slutt ringte vi alle småsparerne som hadde tapt sparepengene sine på ABI. Under arbeidet med ABI-saken har vi til sammen snakket med omlag 80 forskjellige kilder.

Miljøet rundt ABI

I den første fasen av arbeidet var de muntlige kildene meget sentrale. I flere uker etter at vi fikk det første tipset, jobbet vi med verifisere utgangstipset og få lagt på plass bitene som manglet. Vi ønsket å dobbeltsjekke og kryssjekke utgangstipset. Kunne det virkelig være sant at det fantes et finansmiljø som bevisst rigget selskaper og lurte

småsparere med de omtalte metodene? Jobben med å få verifisert dette ble meget vanskelig og tidkrevende.

Vi kartla systematisk miljøet rundt ABI. Etterhvert lærte vi oss til å tegne kildekart: Forretningsforbindelser, venner, uvenner og ellers andre som kjente Christer Tromsdal og Terje Lien godt. Alle ble plassert inn på ulike nivåer i vår egen oversikt. Vi opplevde det som svært nyttig å ha et slikt konkret kart hvor vi kunne sette kildene opp mot hverandre og diskutere deres roller og posisjoner.

Vi kontaktet disse kildene, én etter én, på telefon og spurte om vi kunne få en personlig samtale med dem. I utgangspunktet ville ingen snakke med oss. Sakte men sikkert klarte vi å oppnå tillit hos flere. Etter hvert viste det seg at mange mislikte sterkt det som skjedde, og var villige til å fortelle det de visste. Men under én forutsetning: fullstendig anonymitet. Det var tydelig at kildene var redd for hva som kunne skje hvis det ble kjent at de snakket med oss. Vi snakket med omlag 20 kilder i dette miljøet. Hele tiden på skjult sted. Under disse samtalene falt mange av bitene på plass.

Arbeidet med å få kildene til å prate med oss var meget tidkrevende og foregikk i stor grad om kvelden - folk ville ikke snakke i arbeidstiden. Og kildesamtalene skiller seg fra hva vi har erfart tidligere. I det finansmiljøet vi nå opererte i, var og er ordet lojalitet et fremmedord. Det er kun én sannhet som gjelder: «Money talks». Vi fant dessuten ut at mange av kildene har kriminell fortid og at flere var på rømmen fra Økokrim.

Vi skjønnte tidlig at flere av disse kildene opererte med skjult agenda ovenfor oss. De holdt tilbake informasjon for å beskytte seg selv og sine forretninger. Forholdet mellom de enkelte aktørene i dette miljøet var meget uoversiktlig. Hvem var venner, hvem var partnere, hvem hadde gjeld til hverandre og hvem drev business med hverandre? Landskapet endret seg stadig og gjorde det umulig for oss å vite hvem vi egentlig snakket med. Dette preget mange av intervjuene.

Gründere og investorer

Etter noen uker gikk vi over i fase to. Nå visste vi hvordan ABI opererte i detalj, og begynte å bevege oss på utsiden av den nærmeste kretsen. Møysommelig ringte vi gründere og investorer som hadde vært i kontakt med ABI. Dette var også en vanskelig prosess, for vi visste ikke hvem som var «venner» og hvem som var «fiender» av ABI. I disse samtalene måtte vi trå varsomt ellers kunne vi bli lurt. Også i denne fasen av arbeidet opplevde vi det vi i ettertid kaller et gjennombrudd. Det var da gründer Magne Ege Dahl var villig til å stå frem. Ege Dahl ga oss innblikk i hvordan det var å bli «plukket opp» av ABI, og vi fikk et annet perspektiv enn vi hadde hatt tidligere. I denne fasen gikk det virkelig opp for oss hvor billig ABI kom til de såkalte verdiene. Og når vi så kunne se hva aksjene endelig ble solgt for i slutfasen, gikk det opp for oss hvor lukrativ denne virksomheten var.

I tillegg til Magne Ege Dahl var vi i kontakt med en rekke andre gründere i ulike selskaper hvor ABI spilte en sentral rolle. Her gikk vi også systematisk gjennom samtlige styrever og kontaktet ulike styremedlemmer for å få utfyllende informasjon.

Småsparere

Så kom den siste fasen med muntlige kilder. Småsparerne. De som hadde tapt penger på ABI. Dette er nøyere beskrevet i neste kapittel, under avsnittet om arbeidet med transportloggene. Disse loggene var kanskje vår viktigste informasjonskilde for å finne de som satt igjen med store tap. Men vi benyttet også aksjonærlistene flittig for å finne så mange som mulig i kategorien småsparere. Her gikk det også opp for oss hvor friske ABI og andre hadde vært i språkbruken da aksjene ble markedsført. Dette arbeidet handlet mest av alt om utholdenhet. Ringe, ringe, ringe. Overtale, godsnakke, vise forståelse.

4.2. SKRIFTLIG DOKUMENTASJON

Vi satt nå altså på en rekke påstander og en detaljert beskrivelse av virksomheten flere kjente finansaktører deltok i. Vi laget en plan over det vi skulle skaffe av skriftlig dokumentasjon for å kunne skrive historien. I månedene som fulgte jobbet vi systematisk med å skaffe oss skriftlige kilder. Vi var helt overbevist om at dersom vi klarte å følge aksjene, var mye av problemet løst. Og vi visste at dersom vi faktisk kunne skaffe oss loggene over aksjesalget i de aktuelle selskapene, hadde vi en historie som kunne trykkes. Vi jaktet derfor lenge og bevisst på de såkalte transportloggene – i flere selskaper.

Under følger en gjennomgang av de skriftlige kildene vi har jobbet med og som vi skaffet oss etter systematisk leting og innhenting.

Transportloggene

Et av de virkelig store gjennombruddene i arbeidet kom da vi fikk tilgang til de såkalte transportloggene i et bestemt selskap, Ruud & Rye. Dette skjedde etter mye bearbeidelse. For: Transportlogger er ikke noe som er offentlig tilgjengelig, disse finnes kun hos selskapet og blir av mange betraktet som svært interne dokumenter. Derfor var det ingen selvfølge, snarere tvert i mot, at vi fikk tilgang til disse. Dette var altså et reallt gjennombrudd i saken.

Transportloggene er utarbeidet av Verdipapirsentralen (VPS) og gir en komplett oversikt over alle aksjer som er kjøpt og solgt i et selskap. Kjøper av aksjene står oppført med fullt navn og adresse. Transportloggene gir derfor uhyre verdifull informasjon fordi den gir oss anledning til å følge enkeltaksjer nærmest fra å til å. Det var ved hjelp av transportloggene vi fant ut at det i enden av pengestrømmen var en overrepresentasjon av kjøpere fra Verdal.

Informasjonsmengden vi fikk tilgang til, var bokstavelig talt enorm. I ett selskap gikk vi gjennom logger for to år – tre smekkkulle ringpermer. Omlag en uke gikk med til å analysere disse loggene. Det var det verdt. Plutselig kunne vi se et mønster. Vi kunne se hvordan aksjene gikk fra gründer til ABI videre til de såkalte bjellesauene, tilbake til ABI, så til Nord-Trøndelag Assuransse og til slutt ut til småsparerne. Vi kunne også se hvordan folkene i ABI kjøpte og solgte aksjer i bølgevis frem og tilbake til hverandre. På denne måten fikk de volum i aksjen og skapte et falskt inntrykk av etterspørsel. Dermed skjøt kursen i været.

Når vi først så mønsteret, startet vi jakten i motsatt ende av Aker Brygge, nemlig hos småsparerne i distrikts-Norge. Derfra nøstet vi oss hele veien bakover, vi fulgte rett og slett «blodsporet». På denne måten kom vi blant annet over Nord-Trøndelag Assuransse (NTA) og skjønte etterhvert at denne trioene i Verdal stod for distribusjon av brorparten av aksjene fra ABI. Vi så hvordan aksjer gikk direkte fra ABI til NTA og hvordan disse herrerne solgte seg imellom enten som privatpersoner eller gjennom sine private selskaper, før aksjene ble pøst ut i lokalmiljøet.

Med transportloggene fikk vi også en oversikt over hvem som satt igjen med aksjene til slutt. Ved hjelp av Opplysningen på nr.180 kunne vi gjøre et telefonisk raid langs hele trøndelagskysten. Nesten samtlige småsparere ble ringt opp. Mange av dem klarte vi å overtale til å snakke med oss, de fortalte om helt sinnsyke kurser. Vi skjønte at noen var blitt grundig lurt.

I løpet av arbeidet med ABI-saken gikk vi gjennom samtlige transportlogger i tre av de mest sentrale selskapene hvor ABI opererte. Vi hadde oppnådd noe vesentlig, skriftlig dokumentasjon på helt sentrale områder. Dette dannet på mange måter grunnmuren i historien vår.

Stiftelsesdokumenter

Ble hentet inn fra Brønnøysundregistrene i alle selskaper ABI hadde fingrene bort i. Ga oss grunnleggende informasjon om aktørene, datoer, tidsforløp og aksjekapital.

Generalforsamlingsdokumenter

Et grunnleggende problem når du prøver å få oversikt i gråmarkedet, er at svært mange av bevegelsene i et selskap skjer før det blir VPS-registrert. Transaksjonene mellom aksjonærene er rett og slett ikke journalført noe sted. Dermed får du ikke tak på de tidlige aktørene gjennom ordinære aksjonærlistene.

For å få oversikt over private plasseringer og hvem som blir med i såkalte rettede emisjoner, må du derfor skaffe deg dokumenter fra kapitalutvidelsene i selskapet. Dette skjer på ekstraordinære generalforsamlinger og dokumentene herfra registreres i Brønnøysund. Informasjonen er særlig viktig fordi den forteller om hvem som kommer inn tidlig i et selskap og til hvilke priser. Vi kan love at prisnivået på dette tidspunktet i de aktuelle selskapene var langt lavere enn det småsparerne i distriktet handlet på.

Aksjonærlistene

Totalt har vi hentet inn omlag 100 aksjonærlistene fra rundt 30 selskaper. Disse listene er hentet inn på ulike historiske tidspunkter for å sjekke hvem som har beveget seg ut og inn av selskapene. Listene bestilles fra VPS via banken som er selskapets kontofører. Aksjonærlisten gir svært verdifull informasjon. Særlig når vi ser hvordan kjente investorer hoppet av toget i god tid før kursfallet.

Et vesentlig problem med historiske aksjonærlistene er at listene eldre enn tre måneder ikke kan hentes inn fra VPS uten selskapets tillatelse. Flere selskaper motarbeidet oss bevisst, og nektet oss gamle aksjonærlistene. Dermed måtte vi jobbe systematisk mot kilder som satt på dette materialet. Heldigvis har vi også kolleger som er flinke til å arkivere gammelt materiale. Dette hjalp oss nå.

Styrereferater

Gitt oss i fortrolighet fra kilder. Gir innblikk i både maktkamp og strategi i et selskap.

Korrespondanse

I mange tilfeller fikk vi tilgang til korrespondanse mellom investorer og selskap, gründere og ABI etc. Dette ga det samme som nevnt i forrige punkt.

Selskaps- og personinformasjon fra Dun & Bradstreet

Dagens Næringsliv abonnerer på tjenester fra D&B. Gjennom både selskapssøk og personsøk kunne vi kombinere og krysskjøre opplysninger for å se hvilke interesser de ulike aktørene hadde og når interessene tangerte hverandre. Svært mange investorer opererer gjennom ulike selskaper og ikke i eget navn. Derfor er det helt nødvendig å skrelle av de ulike skallene aktørene dekker seg med. Til dette er D&B et utmerket redskap. Vi har kjørt ut informasjon på samtlige aktører og selskaper knyttet til ABI-miljøet og de andre personene i denne historien.

Vi måtte være særdeles bevisste på å ikke ta ut rolleutskrift på personer som vi ønsket ikke skulle vite hva vi holdt på med. Hver gang du kjører ut en rolleutskrift, får personen skriftlig melding om dette.

Kjøpekontrakter/Sluttsedler

Vi fikk tilgang på kontrakter og sluttsedler som viste at aksjekjøp hadde funnet sted og til hvilken pris, med dato og hvem som handlet. Fortsatt fra kilder som ga oss dette

i fortrolighet. Særlig interessant var det å se hvordan gründerne solgte aksjer svært billig til ABI og hvordan bjellesauene fikk aksjene uhyre billig.

Gjenkjøpsavtaler

Dette var også ett av dokumentene som ga et større gjennombrudd i saken. Aldri tidligere er det blitt påvist at bjellesauene i gråmarkedet får skriftlige avtaler som fritar dem for enhver risiko ved investeringer. Dette er avtaler om at de skal kunne selge aksjene tilbake til selger til for eksempel dobbel pris. I praksis er dette en slags avtale om å «leie ut» navn og rykte slik at andre folk kan bli overbevist om at aksjen er verd å satse på. Etter usedvanlig mye overtalelses- og mykgjøringsarbeide fikk vi til slutt tilgang både til en gjenkjøpsavtale og en kvittering for tilbakekjøpet. Her kom det frem at en kjent investor hadde vært inne i en gitt aksje i tre måneder før han solgte tilbake til ABI. Investoren tjente selv en halv million på operasjonen samtidig som småsparere ble overbevist om selskapets fortrefelighet. Investorens plassering ble selvfølgelig også omtalt i Kapital.

Vi har i arbeidet med saken også funnet gjenkjøpsavtaler, sågar en selvskyldnerkausjon, inngått mellom tidligere Kapital-journalist Tor Inge Vormedal og ABI.

Regnskap og bilag

Ble hentet ut fra Brønnøysund. Her fikk vi oversikt over hvor mye penger som faktisk var i omløp i selskapene. I noen tilfeller var det ikke særlig mye, men på den annen side kunne vi dokumentere at ABI satt igjen med et resultat på 28 millioner kroner i 1999.

Revisors merknader er dessuten alltid interessant lesning.

Et selskaps balanse gir dessuten oversikt over hvilke verdipapirer selskapet eier. Dette er ofte nyttig informasjon. Balansen gir også oversikt over kjøretøy og bygninger som finnes i et selskap. I en del tilfeller ga dette oss interessant og nyttig informasjon

Prospekter

Er et offisielt dokument fra et selskap. Dette inneholder en beskrivelse og analyse av selskapets økonomi, aktiviteter og fremtidsplaner. Blir brukt når det skal foregå en nyutstedelse av aksjer, en såkalt emisjon i et selskap. I prospektet finner man også den forventede emisjonskursen. I vårt tilfelle ble prospekter et viktig redskap fordi vi etterhvert kunne avsløre bruk av falske prospekter. I tillegg kom vi over bruk av aksjonærbrev sendt ut av ABI som inneholdt direkte villedende informasjon. Disse kunne bare ha som formål å lure småsparere som ikke var kjent med den egentlige emisjonskursen i selskapet de handlet aksjer i.

Fire årganger av bladet Kapital

I og med at Kapital og Tor Inge Vormedal ble brukt og helt bevisst lot seg bruke av miljøet rundt ABI, var det nødvendig å gå gjennom alt Kapital, og Vormedal spesielt, hadde skrevet om de aktuelle selskapene og aktørene. Vi brukte flere dager i bunkersen i Stortinget hvor Stortingsbiblioteket har sitt fjernarkiv. Til slutt ble et eget team hyret inn til å plukke ut, kopiere og systematisere alt Kapital, Vormedal og Meland hadde skrevet om de ulike aktørene og de ulike selskapene.

Rettsbøker

Flere av aktørene i denne saken har en kriminell fortid. Dette fikk vi muntlig fra flere kilder, men ønsket å dokumentere det skriftlig. Vi fikk derfor hentet ut rettsbøker fra flere domstoler.

Databasesøk

Vi gjennomførte også den obligatoriske runden i ulike databaser for å gjøre artikkelsøk på aktuelle selskaper og personer.

Motorvogn- og førerkortregister

Her hentet vi ut opplysninger om ulike aktørers biler og andre kjøretøyer, og om aktørene faktisk hadde førerkort. Motorvognregisteret forteller dessuten om heftelser og hvem som har økonomiske krav knyttet til kjøretøyet. Vi sjekket også dette med tanke på hvem som hadde forbindelse med hverandre. En av kildene våre kjørte for eksempel konstant rundt i bilen til en av de andre sentrale kildene. En interessant link.

Grunnbok

Gir opplysninger om eiendommer, lån og heftelser. Det kan ofte være nyttig å vite om en person er så velstående som han gir seg ut for å være. Og hvem eier egentlig boligen vedkommende bor i?

Ektepakt

Finnes i Brønnøysund og gir opplysninger om særeie etc. Noen luringer overfører verdier på kona og fremstår som særdeles blakke selv. Det kan dessuten være greit å vite hvem som er gift med hvem. Ikke alle investerer i eget navn. Tor Inge Vormedals kone heter Nina Heggertveit og hadde en betydelig aksjepost i selskapet Mindex. Vormedal på sin side omtalte selskapet i Kapital. Mange overfører også verdier på sin samboer, men slike avtaler er dessverre ikke offentlig tilgjengelige.

Interne dokumenter

Ved et tilfelle skaffet vi også en kopi av programmet for ABIs vip-tur til Rivieraen. Deltakerlisten fikk vi også. Denne dokumentasjonen var viktig ettersom den viste hvem som var med i kretsen rundt ABI og hvem som fikk spesialpleie av ABI. Flere av deltakerne nektet for at de hadde vært med på denne turen. Vi fikk også tak i interne regneark med historiske oversikter over kunder, salg og kurser i enkelte selskap. God informasjon for å kunne se hvordan kursutviklingen hadde vært og hvem som hadde kjøpt billig og dyrt. Det var ikke tilfeldig at de samme personene alltid fikk komme inn i ABI-selskapene tidlig og til svært gunstige priser.

5. DRØFTELSE UNDERVEIS

Denne saken har vært meget spesiell med tanke på både jus og etikk. Derfor har det vært helt nødvendig å ha en løpende diskusjon om hva vi gjør og hvordan. At saken havnet både i rettssystemet og i PFU, understreker behovet for nettopp dette. Foruten samtaler oss imellom har redaktør Gry Egens, vår nærmeste overordnede i DN, vært en sentral diskusjonspartner og premissleverandør. Sjefredaktør Amund Djuve har også deltatt i flere av debattene. Vi vil her gi en redegjørelse for noen av de mest sentrale diskusjonstemaene vi har hatt.

5.1. KILDEKRITIKK

Noe av det mest særegne ved denne saken er det etterhvert betydelige omfanget både av muntlige og skriftlige kilder som vi har skaffet oss, eller som er blitt gjort tilgjengelig for oss. Som tidligere nevnt har det vært nødvendig å utøve en ekstrem kildekritikk. Noen aktører har helt klart vært ute etter både å mele sin egen kake og vaske sine hender, enn si redde sitt eget skinn. Sentrale spørsmål har vært: Hvorfor har vi fått disse opplysningene eller dette materialet? Er det hele sannheten som

kommer frem her, eller har noen gitt oss bare halvsannheter? Hva skal til for å skaffe oss et tilnærmet komplett bilde? Løsningen har hele tiden vært å lete videre, snakke med enda flere kilder, lete etter nye dokumenter. Ett eksempel er den omtalte gjenkjøpskontrakten. Den ble enda mer verdifull for oss da vi kunne legge frem kvittering på at gjenkjøpet faktisk var gjennomført og til hvilken pris. Men det kostet både mye tid og overtalelseskunst å komme dit.

Vi har også gjort det til en regel å systematisere all notater, båndopptak, fakser m/kvitteringsutskrift og e-poster.

5.2. BRUK AV OMSTRIDT BILDE

Allerede tidlig i prosessen fikk vi fotoet av ABI på tur med bjellesauene sine. Bildet var tatt i Monaco og det bærer preg av å være privat. Samtidig fikk vi også tilgang til programmet for turen og deltakerlisten. Alt dette kom oss i hende via kilder som var villig til å gi oss dette.

Flere måneder senere, samme uken som saken skulle trykkes, fikk vi beskjed fra ABIs advokat Dag Steinfeldt om at dette materialet var stjålet fra ABI. I et innbrudd samme uke! Vi ble truet med rettslig forfølgning dersom vi brukte dette materialet som angivelig skulle være stjålet.

Vi hadde flere drøftelser omkring temaet. For oss var det viktig å påpeke følgende: Vi hadde fått materialet gjennom ordinære journalistiske arbeidsmetoder. Og det skjedde to måneder før det påståtte innbruddet.

Når det gjelder bruken av selve bildet, la vi vekt på følgende forhold: Bildet hadde en usedvanlig dokumentasjonsverdi, alle kunne se hvordan bjellesauene ble pleiet / lot seg pleie. For det andre mener vi at selve saken om gråmarkedet er av så stor samfunnsmessig betydning at prinsippene i Vær Varsomplakatens 3.10 kunne anvendes.

Investor Ola Mæle innklaget i desember DN til PFU for brudd på god presseskikk i forbindelse med bruken av bildet og forsideteksten om at han skal være «deltaker i et kynisk spill». Dagens Næringsliv mener fortsatt at det er dekning for dette ut fra de forbindelsene som har eksistert mellom ABI og Ola Mæle. I skrivende stund har ikke PFU behandlet saken.

5.3. PERSONOPPLYSNINGER

Gjennom rettsbøkene fra ulike domstoler fikk vi innsyn i flere av aktørenes kriminelle fortid. Vi hadde lange diskusjoner om hvor mye av dette som skulle inn i saken. At vi faktisk kunne dokumentere kriminell adferd med påfølgende dom, bøter og fengselsstraff, var ikke ensbetydende med at vi skulle trykke det. Vi gikk flere runder for å diskutere hva som var relevant for saken og hva som kunne være en avsporing.

5.4. DET MENNESKELIGE ASPEKTET

Dukket særlig opp etter avsløringene omkring Nord-Trøndelag Assuranse. Det er ganske sterkt å ha gråtende ektefeller på telefonen kveld etter kveld som forteller om hetsing av barn på fotballtrening, utfrysing i lokalmiljøet, elever som må tas ut av skolen etc. på grunn av det vi skriver. Også her måtte vi gjøre vurderinger. Hvem har ansvaret for hva? Hva hører saken til og hva kan vi faktisk la være å skrive av rent menneskelige hensyn?

5.5. ANDRE MEDIERS ROLLE

Noe av det spesielle med denne saken er at vi helt fra begynnelsen ble forsøkt stoppet med ulike metoder. Vi ble advart av våre kilder om at vi ville bli hengt ut både i Dagbladet, TV2, VG og så videre dersom vi fortsatte å grave i denne historien. Vi fikk også vite at vi ville bli anklaget for å bruke trusler og ufine arbeidsmetoder.

Selv om anklagene var grunnløse, opplevde vi dette som ubehagelig, men mente at det ikke var noen grunn til å stoppe arbeidet. Da vi senere ble anklaget i flere aviser for det ovennevnte, var det derfor ikke overraskende. For egen del hadde vi lovet absolutt kildevern og kunne følgelig ikke ta til motmæle på noe vis. Vi kunne ikke engang bekrefte eller avkrefte om vi hadde møtt eller snakket med de angjeldende personer. Vi er imponert over at for eksempel Trønderavisa, med langt mindre ressurser enn Oslo-tabloidene, klarte å følge opp saken og skaffe seg gode egen-nyheter ved hjelp av skikkelig journalistisk håndverk.

Drøftelser omkring hvordan vi skulle forholde oss til beskyldningene mot oss, foregikk hele tiden internt, mellom oss, redaktør og sjefredaktør. Linjen vi fulgte var helt klar: Kun sjefredaktøren uttalte seg, kildevernet var absolutt og vi avviste kort og bestemt alle påstandene om at vi skulle ha brukt grisete arbeidsmetoder.

5.6. DN VS. KAPITAL

Vi skjønte fort at saken vår kunne få en slagside. DN mot Kapital er en gammel klassiker, særlig etter Ørjaseter-saken og diverse rivende verbale oppgjør mellom Trygve Hegnar og Kåre Valebrokk opp gjennom årene. Hvis vi valgte å ta med den delen som omhandlet Kapital og Tor Inge Vormedal, ville mange tenke at nå er det krig mellom to gamle fiender -igjen. Sakens egentlige innhold, det råtne spillet i gråmarkedet, kunne dermed komme i bakgrunnen. På den andre siden var avsløringene omkring Vormedal og spørsmålet om journalisters integritet så viktig, at det neppe kunne unngås.

I etterkant viste det seg at Vormedal ikke ville la vår artikkel passere uten å forsøke å renske seg. Sammen med advokat Per Danielsen gikk han til namsretten for å forsøke å få inn et dementi i DN. Vormedal tapte saken. DN hadde ikke trykket noe som var rettsstridig.

Kapitals redaktør Trygve Hegnar valgte forøvrig ikke å gjøre alvor av sine trusler om å gå til sak mot DN sammen med Tor Inge Vormedal.

6. KONSEKVENSER

Arbeidet vårt har resultert i en del helt konkrete forhold. Vi har her listet opp de mest åpenbare konsekvensene av ABI-saken:

6.1. FEM PERSONER SIKTET

Søndag 24. september aksjonerte Økokrim både i lokalene til ABI på Aker Brygge og hos Nord Trøndelag Assuransé i Verdal. Samtidig ble Christer Tromsdal og Terje Lien i ABI og Jan Erik Olsen, Frode Røvik og Kjell Ribe i NTA siktet for bevisst å ha villedet småsparere for å påvirke prisen på verdipapirer. Siktelsen førte til umiddelbare avhør av de nevnte samt dokument- og pc-beslag i kontorer og privathus. Økokrim mente åpenbart at saken var av en så viktig karakter at Jan Erik Olsen i NTA ble hentet på hytta si på fjellet søndag ettermiddag. Siktelsene er forankret i straffelovens kapittel om bedrageri, og har en strafferamme på fire års fengsel. En eventuell tiltale er forventet i løpet av januar.

6.2. EN FENGSLET

Søndag 24. september ble Terje Lien i ABI fengslet. Lien hadde fått et familiemedlem til å sone fengselsstraffen på ett år etter en promillekjøring der en av Liens passasjerer omkom. Vi omtalte denne ulykken i artikkelen nettopp fordi vi visste at han selv ikke hadde sittet inne. Gjennom VG ble Lien avslørt da en sikkerhetsinspektør i Østre Fengselsdistrikt framla artikkelen som hadde stått i DN for kokka ved Vestre Slidre arbeidskoloni. Da hun så bildet i artikkelen, utbrøt hun: Han ha'kje vøri her.

6.3. EN HAUG ANMELDELSER

Status i saken i skrivende stund er altså at Økokrim etterforsker saken. En oppsummering 9. januar 2001 viser at det er kommet inn over 30 anmeldelser til Økokrim i forbindelse med ABI-saken. En rekke personer har gått til anmeldelse av personene i ABI og NTA; både kjente investorer og småsparere. I tillegg er gründerne i Ruud & Rye anmeldt.

6.4. TO JOURNALISTER HAR SLUTTET I KAPITAL

To journalister var sentrale i spillet rundt ABI. Det var de to mest erfarne journalistene til Trygve Hegnar i Kapital: Redaksjonssjef Helge Meland og Tor Inge Vormedal. Begge har nå sluttet i Kapital.

27. september ble det kjent at journalist Tor Inge Vormedal sluttet. Som en kommentar til at Vormedal var ute av Kapital sa Hegnar: «Jeg er meget fornøyd». 9. desember 2000 fortalte redaksjonssjef i Kapital, Helge Meland, at han kom til å slutte i Kapital 1. februar 2000. Offisielt sa begge opp selv.

Hegnar engasjerte revisjonsfirmaet Arthur Andersen til å gå gjennom alle forhold rundt Vormedal, men dette ble stoppet da Vormedal sa opp og nektet å gi videre informasjon om sine investeringer.

6.5. AKER BRYGGE INVEST UNDER AVVIKLING

Mandagen etter at hovedartikkelen stod på trykk ble ABI svartelistet hos meglerhuset Norse. Noen dager senere trakk Kenneth Sandvold seg som styremedlem og Stig Hvinden som styreformann i ABI. Selskapet er nå under avvikling og det er satt ned et eget avviklingsstyre som vil avslutte sitt arbeid i løpet av 2001.

6.6. MULIGE LOVENDRINGER

Ifølge leder i Næringskomiteens på Stortinget, Morten Lund fra Senterpartiet, vil saken vår påvirke revisjonen av børsloven, som nå står på Stortingets dagsorden. Dette kan igjen få konsekvenser for loven om verdipapirhandel. Saken vår om ABI og NTA blir en prøvesten for lovverket.

«Hvis ikke forholdene som er avdekket viser seg å være straffbare, må vi ha politisk vilje til å gjennomgå lovverket og styrke kontrollapparatet», sier Lund, som er Næringskomiteens leder.

6.7. DEBATT

Saken skapte stor debatt om aksjemarkedet og om journalisters rolle. Norske journalisters kjøreregler og integritet ble diskutert på lederplass i flere av Norges største aviser. «Å tro at man både kan eie aksjer og skrive om dem uten at det går ut over ens journalistiske troverdighet, er å gjøre som strutsen og stikke hodet i sanden» skrev redaktør i Aftenposten, Per Egil Hegge. «Avsløringene i Dagens Næringsliv viser at behovet for opprydding og klare regler er ekstremt påtrengende. Dette bør bli en hovedsak for presseorganisasjonene i tiden fremover», skrev Steinar Hansson på lederplass i Dagsavisen. Mange aviser har i ettertid gått gjennom sine egne interne regelverk. Spesielt gjelder dette finanspressen. Også det finske journalistforbundets fagblad hadde en større omtale av saken. Ansvarlig redaktør og eier av Kapital, Trygve Hegnar, varslet at det kan bli strengere regler for hvordan hans journalister kan operere i aksjemarkedet. «Jeg vil nå foreta en gjennomgang av disse reglene», sa Hegnar.

6.8. GJENNOMBRUDD I NYE MILJØER

Vi har fått en rekke telefoner og e-post fra folk vi ikke visste leste Dagens Næringsliv. Et ektepar fortalte at de hver morgen slåss om avisen for først å få lese neste kapittel i kriminalføljetongen. Vi har også fått en rekke positive tilbakemeldinger på at vi talte småsparerernes sak. Etter denne saken har vi forsterket inntrykket at vi ikke bare er avis for toppene i finans-Norge.

6.9. OPPMERKSOMHET I ALLE KANALER

Saken fikk betydelig oppmerksomhet i resten av medie-Norge. Saken ble flittig debattert i tv- og radio-programmer som aldri tidligere hadde omtalt gråmarkedet og aksjehandel. Begrepet gråmarkedet ble allemannseie.

6.10. TRUSLER OM SØKSMÅL MOT HEGNAR

Tidligere Kapital-journalist Tor Inge Vormedal vurderer sammen med sin advokat Per Danielsen å saksøke Trygve Hegnar.

7. SPESIELLE ERFARINGER

7.1. TRUSELBILDE

Det er ikke vanlig å snakke om et truselbilde når det handler om journalistikk i Norge. Men truselbildet mot oss som journalister i denne saken har faktisk vært betydelig. Vi har hittil bevisst valgt å ikke lage noen sak av dette. Både fordi vi var redd det ville ta oppmerksomheten bort fra selve saken, men også fordi vi ikke ønsket å få et cowboy-rykte på oss som journalister. Til og med ovenfor vår egen familie er mye av dette ukjent. Vi ønsket ikke å skape unødvendig frykt. Men vi mener at disse opplysningene hører hjemme i en rapport som denne. Det er åpenbart at truslene har hatt innvirkning på våre arbeidsmetoder.

Trusler mot oss

Det var kun en kort stund vi fikk jobbe i fred. Ryktet om at vi jobbet med denne saken spredde seg fort og nådde dette finansmiljøet allerede før sommerferien. At vi nå beveget oss inn i et miljø som kunne være farlig, forsto vi for første gang da kilder fortalte at de var redd for represalier hvis de snakket med oss. Kildene fortalte også at vi som journalister kunne være i fare. Dette tok vi først ikke så alvorlig. Det hadde vi hørt før. Men etterhvert skjønnte vi at det var annerledes denne gangen.

Det startet da en kilde ringte oss og fortalte at vi måtte passe oss. Han fortalte at aktører i dette miljøet pleide tett omgang med kjendis-torpedo Eivind Johansen og motorsykelklubben Hells Angels. Han fortalte også at vi skulle stoppes for enhver pris. Og hvis ikke det gikk, skulle «våre liv ødelegges for godt». Lignende opplysninger kom fra flere uavhengige kilder. Truslene ble aldri fremstilt til oss direkte, alltid via andre. I begynnelsen visste vi ikke helt hva vi skulle tro. Men vi sjekket opplysningene med andre og fant ut at de påståtte forbindelsene eksisterte. Vi fant etterhvert også ut at torpedo Eivind Johansen hadde kjøpt og solgt aksjer gjennom ABI. Sammen med feature redaktør Gry Egenes og sjefredaktør Amund Djuve diskuterte vi hva vi skulle gjøre. Både Djuve og Egenes sa at det var opp til oss hvis vi ønsket å trekke oss. Vi var helt enige om at vi måtte fortsette. Det ville vært et stort nederlag og gi seg for press.

Men ting tilspisset seg. På vei til et hemmelig kildemøte ble vi avbildet. En fotograf satt i en bil på utsiden av restauranten og tok bilder av oss på vei til og fra møtet. Det ble også tatt bilder av husene våre og bilene våre. Alt dette fikk vi vite av våre kilder som senere fikk se bildene. Vi fikk også beskjed om at vi var under oppsikt 24 timer i

døgnet. Men hva skulle de med bilder av huset vårt og hvorfor holdt de øye med alt vi gjorde? Vi følte nå saken så truende at vi bestemte oss for å ta kontakt med politiet. I et møte med etterretningstjenesten ved Oslo Politikammer gikk vi gjennom truselbildet. De fortalte at journalister i Norge hittil hadde vært helt trygge, men at vi burde ta truslene alvorlig. Vi fikk råd om hvordan vi skulle opptre i spesielle situasjoner. Vi fikk også kontaktpersoner og direktenummer til spesielle personer i etterretningstjenesten som var vant til å håndtere slike situasjoner. Vi hadde i denne perioden daglige diskusjoner om vi skulle gi oss. Men heldigvis var vi to. Når den ene var langt nede tok den andre grep og sa: «Kom igjen. Vi kan ikke gi oss nå». Noen dager senere var det motsatt. Under hele denne perioden spilte vi tøffe utad. Når våre kilder videreformidlet truslene til oss, bare lo vi og avfeide det hele. Målet med dette spillet var å gi signaler om at det ikke nyttet å true oss: Vi kom til å skrive saken uansett. Disse meldingene regnet vi med at ville bli formidlet tilbake til de som ønsket å stoppe oss. Vi opplevde at vår strategi lyktes. Etter noen uker avtok presset mot oss. Truslene ble nå rettet mot andre.

Trusler mot våre kilder

Nå ble våre kilder truet. Personer som snakket med oss skulle tas. Aktører prøvde å finne ut hvem som snakket med oss. Vi var aldri sikre på om disse truslene var reelle, eller om det var et utspekulert spill for å stoppe oss og våre kilder. En kveld ble vi ringt opp av en av våre kilder. Han var meget fortvilet. Han hadde hørt at i løpet av natten skulle en annen av våre antatte kilder «tas med balltre så han havnet på Sunnaas». Nok en gang var vi på nippet til å kaste inn håndkleet. Kunne vi leve med at våre kilders helse stod i fare? Noen uker før hovedartikkelen stod på trykk toppet det seg. En torpedo angrep en av våre antatte kilder. Politiet ble tilkalt. Tirsdag 12. desember 2000 ble torpedo Eivind Johansen skutt i hode og brystet og drept på oppdrag hos motorsykelklubben Untouchables MC på Alnabru.

Trusler fra advokater

Omlag en uke før hovedartikkelen stod på trykk endret ABI strategi for å stoppe oss. ABI og Christer Tromsdal hadde engasjert advokat Dag Steinfeld i Wikborg, Rein & co og rådgiver Morten Woldsdal. Artikkelen skulle stoppes, koste hva det koste ville. Dagens Næringsliv mottok en rekke brev og faxer fra advokat Dag Steinfeld og Christer Tromsdal i forkant av artikkelen, med trusler om PFU og at de vurderte rettslige skritt. Dette toppet seg i en fax fra Steinfeld to dager før hovedartikkelen skulle publiseres, hvor han krevde å få utlevert fotografier og dokumenter vi skulle besitte. Vi hadde vært nøye med våre arbeidsmetoder og tilbakeviste påstandene gjennom et høflig brev fra redaktør Gry Egenes. Arbeidet med å svare på henvendelser fra advokat Steinfeld og andre tok mye tid, men klarte aldri å spore oss av hovedsaken.

7.2. INNVIRKNING PÅ ARBEIDSMETODEN

Med bakgrunn i det alvorlige truselbilde mot oss og våre kilder, måtte vi vurdere våre arbeidsmetoder nøye.

Ettersom våre kilder faktisk kunne være i fare, ble alle kildemøter stort sett holdt på skjult sted. Vi sørget alltid for at vi ikke ble forfulgt til disse møtene. Og vi hadde avtaler med vår sjef om å gi tilbakemeldinger på spesielle tidspunkter for å bekrefte at alt var vel. Vi var alltid sammen på disse kildemøtene.

Ett kildemøte, hvor vi skulle få en kopi av en gjenkjøpsavtale, ble spesielt dramatisk. På vei til dette møtet ble vår kilde forfulgt. I all hast avtalte vi et nytt møtested på et egnet sted. Da vi stoppet på en øde veien og fikk overlevert gjenkjøpsavtalene, var

spenningen i største laget. Men det var risikoen verd, denne gjenkjøpsavtalen var en av grunnpilarene i vår dokumentasjon.

Alle intervjuer ble skrevet ned umiddelbart. Sammen med annen informasjon og filer ble alt sikret i redaksjonen. Det gjaldt å ikke gjøre seg sårbar ved at én person/journalist satt på informasjon alene.

7.3. STØTTE FRA LEDELSEN

Under arbeidet med ABI-saken har vi hele tiden fått en fantastisk støtte fra ledelsen i DN. Først og fremst av feature-redaktør Gry Egenes og sjefredaktør Amund Djuve. Begge to var hele tiden orientert om utviklingen i saken og gav oss nyttige råd og hjelp underveis. Det var aldri noe press fra dem om at vi måtte på trykk. Vi fikk den tiden vi trengte. Støtten og samholdet var helt avgjørende for resultatet.

7.4. STERKE MOTKREFTER

Da vi begynte å jobbe med denne saken, visste vi at vi utfordret sterke krefter. Underveis fikk vi erfare hvordan disse virket. Her er noen av hovedaktørene som jobbet mot oss:

- ABI har helt fra august hatt hjelp av advokat Dag Steinfeld i Wikborg, Rein & co og rådgiver Morten Woldsdal i Woldsdal & Partnere. Senere har han også engasjert advokat Birger Nilsen til å hjelpe seg.
- Trygve Hegnar brukte hele sitt kontaktnett for å spore oss av saken. Han skrev leder i både Finansavisen og Kapital, men takket nei til å delta i debatt på tv og radio. Hegnar og Kapital engasjerte også sammen med journalist Tor Inge Vormedal advokat Per Danielsen. Senere trakk Hegnar seg fra denne avtalen. Hegnar engasjerte også revisjonsfirmaet Arthur Andersen for å granske saken internt.
- Finanskjendis Ola Mæle har brukt to advokater på denne saken. Både advokat Børge Krogsrud hos Haavind Vislie DA og Lars A. Christensen i Wikborg, Rein & co. Mæle har klaget saken inn for PFU.
- Trompetisten Ole Edvard Antonsen har også satt egen advokat på saken, Håkon H. Bleken hos advokatfirmaet Haavind Vislie DA.
- Personene i Nord-Trøndelag Assuranse er representert ved forsvarsadvokat Steinar Wiik Sørvik.
- Aktørene har bevisst kontaktet andre medier for å spre falske rykter og anklager om oss og våre arbeidsmetoder.

7.5. VANSKELIG MILJØ

Det miljøet vi nå opererte i var meget spesielt. Ingen ville snakke med oss og ingen hadde noe skyld. De fleste påstod også at de knapt kjente hverandre. Mye tid gikk derfor med til å vise og dokumentere at dette var feil. Vi fant ut at de hadde hytte ved siden av hverandre, de hadde kjøpt aksjer av hverandre, de satt i styrene for hverandres selskaper og de hadde vært på ferieturer med hverandre. Da vi kunne dokumentere dette, snudde de trill rundt. Nå begynte de å skylde på hverandre og vi klarte å trenge gjennom den polerte overflaten. Det var til dels alvorlige beskyldninger de kom med. Og det var vanskelig å vite hva som var sant og ikke. Fortsatt bedyret alle sin egen uskyld. Det gjør de fortsatt.

7.6. OPPFØLGINGEN

Selve organiseringen av oppfølgingen er beskrevet tidligere. Under følger noen punkter om den journalistiske jobbingen i ukene etter publisering av hovedartikkelen. Det viktigste vi lærte i denne perioden var kanskje å holde stø kurs og jobbe med det vi mente var selve saken. Støynivået etter den første artikkelen var temmelig høyt, så

her gjaldt det å skille snørr og bart. Vi forholdt oss altså ikke til påstandene om den såkalte «gjørmebrytingen mellom DN og Kapital» eller de ulike karakteristikkene om ufine journalistiske arbeidsmetoder. I slike situasjoner er det viktig å ikke la seg avspore. Her opptrådte ledelsen i avisen forbilledlig, både med støtte og inspirasjon.

Forholdet til småsparerne

Etter at hovedsaken stod på trykk, var det tydelig at småsparerne oppfattet DN som «sin» avis og medhjelper i denne saken. Og det er jo faktisk pressens rolle slik det blant annet kommer frem i VVP 1.5.

For oss ble det naturlig å holde tett kontakt med ulike grupperinger av småsparerne i ukene som kom. Det skulle vise seg å være mye både ny og nyttig informasjon å hente ved en systematisk oppringning av disse folkene. På denne måten fikk vi ut nyheten om både politianmeldelsene, de falske oppringningene, misbruket av kundeinformasjon fra Storebrand og den interne krigen mellom aktørene.

Forholdet til Nord-Trøndelag Assurance

Etter at sakens alvorlige karakter gikk opp for de tre aksjepusherne i NTA, følte gutta i Verdal seg lurt av ABI. Det var med andre ord full krig mellom partene. En drømmesituasjon for enhver journalist! I Verdal var det også intern krig, alle mot alle – både i NTA og lokalmiljøet. Gjennom systematisk arbeid med denne materien, kom det etter hvert frem opplysninger som ledet oppmerksomheten mot de såkalte prospektene i Ruud & Rye. Og vi opplevde som så mange ganger tidligere i denne saken: Svært mange løy, alle var uskyldige, ingen kjente til noe eller noen, alle var blitt lurt. Men motsetningene mellom folk gjorde også at det var mulig å få ut opplysninger, deriblant det falske prospektet.

Andre forhold

I løpet av oppfølgingsperioden dukket det opp mengder av tips. Både per telefon, e-post, faks og post. Totalt har vi fått nærmere 100 e-poster om denne saken, svært mange av dem med gode tips. Vi fikk gjennombrudd på følgende forhold etter å ha jobbet systematisk med tips og ideer i perioden etter hovedsaken:

- Meglerhuset Norse kutter ut ABI
- Storebrand-porteføljen som forsvant
- Bjellesauer trekker seg
- Styreformann trekker seg
- Investorenes sommerparadis
- Ytterligere informasjon om Vormedals investeringer og skriverier samt kobling til ABI. Artikkelen havnet hos ABI én uke før den skulle trykkes.
- Bruken av informasjonsrådgiver Morten Woldsdal
- Tromsdal ville fjerne alle spor
- Aksjonærbrev med villedende og falsk informasjon
- Rolleblanding i ABIs revisjonsfirma
- Haussingen av selskapet Seagull
- Vormedals gjenkjøpsavtaler samt selvskyldnerkausjonen knyttet til selskapet Safety First
- Redaksjonssjef Helge Melands rolle som investor og investeringsrådgiver.

8. TID/ FRITID

Vi mottok hovedtipset i slutten av mai i fjor. Vi jobbet forsiktig med saken et par tre uker før sommerferien uten noe særlig overtid. Fra 1. august til saken stod på trykk 16. september jobbet vi mer eller mindre døgnet rundt. De nærmeste tre ukene etter

hovedsaken ble brukt til oppfølging. Arbeidet med saken i Namsretten tok omlag to uker. Til sammen jobbet to journalister i omlag 14 uker med ABI-saken. Spesielt perioden mellom 1. august og 16. september kostet mye fritid. Og saken var tidvis påkjenning for våre familier. Mange av møtene og samtalene foregikk på kveldstid. Våre mobiltelefoner stod på døgnet rundt ettersom kilder befant seg over hele verden. Og fra enkelte kilder ventet vi på svar i flere dager. Da var det viktig at vi var tilgjengelig når de endelig ringte. Heldigvis har partnere våre støttet oss hele veien.

9. AVSLUTNING

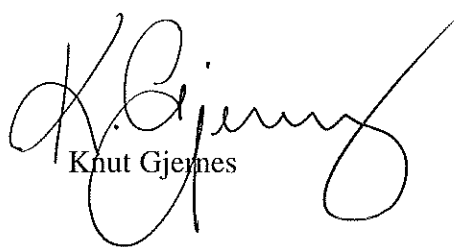
ABI-saken er på langt nær avsluttet. Økokrim er ikke ferdig med sin etterforskning og en eventuell tiltalebeslutning ligger fortsatt noen uker frem i tid. Nå i januar er det også klart at en gruppe småsparere i Nord-Trøndelag er gått til anmeldelse av Nord-Trøndelag Assuranse. Denne grupperingen har krevd arrest i selskapets verdier for å sikre sine krav og grupperingen krever at avtaler om aksjekjøp blir hevet. Enda flere eksempler på aksjekjøpere som føler seg lurt, altså.

For vårt eget vedkommende har vi opplevd ABI-saken som en usedvanlig spennende arbeidsoppgave. Den har gått utenpå alt annet vi har jobbet med som journalister. Det mest fascinerende ved hele saken, var at dette føltes som å åpne en russisk bestemordukke – det var alltid noe nytt under.

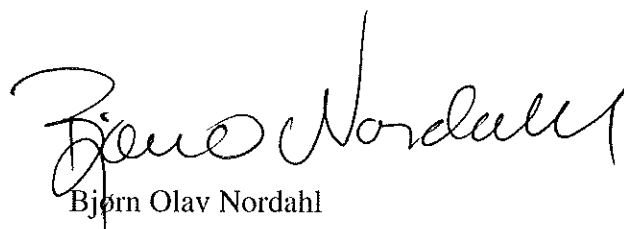
Vi har lært mye, både om mennesker og om sak. Vi sitter igjen med kunnskaper og kompetanse som vil være nyttig i arbeidet vårt videre.

ABI-saken ble på mange vis startskuddet på det som skulle bli den store gråmarked-høsten i Dagens Næringsliv. Å sette det unoterte aksjemarkedet i søkelyset har vært et gedigent nybrottsarbeid, og det har vært både nyttig og nødvendig. Vi vet at folk har fått øynene opp for mye av det griseriet som foregår.

Oslo, 8, januar 2001

Knut Gjernes

Bjørn Olav Nordahl

10. VEDLEGG

Artikler i Dagens Næringsliv i perioden 16 september til 1 november 2000:

• Urent spill i gråmarkedet	16.09.00	8 sider
• Norse kutter ut samarbeid	18.09.00	2 sider
• Anmelder selgerne	19.09.00	4 sider
• Får skriveforbud	19.09.00	1 side
• Ringte falskt	20.09.00	8 sider
• Skylder på hverandre	21.09.00	8 sider
• Falskt prospekt på Ruud & Rye	22.09.00	7 sider
• Sendte ut falsk informasjon	23.09.00	7 sider
• Økokrim aksjonerte	25.09.00	4 sider
• Ville ha alle spor fjernet	26.09.00	7 sider
• ABI hausset Seagull	27.09.00	5 sider
• Gråmarkedets hytteparadis	28.09.00	5 sider
• Mer rolleblanding	17.10.00	1 side
• Gunstige avtaler	24.10.00	2 sider
• Ny lønnsom handel	25.10.00	1 side
• Tapte mot DN	01.11.00	2 sider
• Arrestsak begjært mot NTA	11.01.01	1 side
• Dårlig kurs for trøndere	12.01.01	1 side
• Skrinlegger bokplaner	17.01.01	1 side
• Kaster ut Tromsdal	18.01.01	1 side